

ADATGYŰJTÉS TÁNCSCSRÓL NEGYPENNYOLC KAPCSÁN A SZABADKAI VÁROSI KÖNYVTÁR KÜLÖNGYŰJTEMÉNYÉBEN

KUNKIN ZSUZSANNA

Minden társadalomban voltak tisztánlátó, bátor és eltökélt emberek, akik a nyomorban élők jogaiért és emberi méltóságáért szálltak síkra nem törődve veszéllyel, megpróbáltatásokkal, börtönnel. Ilyen forradalmi indíttatással munkálkodott Magyarországon Táncsics Mihály az 1840-es évektől kezdve egész élete végéig. Azon a nevezetes 1848. március 15-ei eseményen kívül, amikor Nyáry Pál és Klauzál Gábor a forradalmat sürgető pestiek élén kiszabadították az ekkor még Stancsics Mihály névre hallgató rabot budai börtönből – vajmi keveset tudunk róla.

A TAKÁCSMESTERTŐL A SZÓTÁRKÉSZÍTŐIG

1799-ben született Ácsteszerén. Jobbágy származású, hétgyermekes család harmadik gyermekeként takácsmesterséget tanult, miután „elbotozták a paraszti sorstól”.¹ Ezzel a szakmával azonban nem sokra vitte. Mint falusi szuplens kisebb-nagyobb településeken tanított. Segédtanítóságának egyik állomásán, a kunsági Izsákon az iskolamester azt a váratlan tanácsot adta a rendkívül fogékony fiatalembernek, hogy iratkozzon tanítóképzőbe. Huszonkét éves, amikor felveszik a budai tanítóképzőbe, ahol meg is szerezte tanítói oklevelét. A tanulmánygyás hihetetlen akaratereje, és főleg a latin nyelv elsajátítása iránti erős vágya több gimnázium gyalogszerrel való felkeresésére ösztökélte. Közben nyitott szemmel járva városról városra, elevenen érdeklődött az ország sorsa iránt, dacolva a kiszolgáltatottsággal, mely nemcsak őt és családját, hanem százezreket is érintett. A budai és a gyöngyösi gimnázium visszautasító válasza után felvették a kecskeméti piaristákhoz, ahol egy év alatt két évre szóló tananyagot sajátított el, és bár első lett a jelesek között, mégis

továbbállt, és vándorútra indult a szünidőben. 1825 nyarán eljutott Pozsonyba, Bécsbe, Sopronba, Zágrábra és Fiumébe, majd a gimnáziumot Nyitrán, szintén a piaristáknál folytatta, a hatodik osztályt pedig Pesten. 1828-ban ismét a szünidőben bejárta néhány vármegyét, de mint ismeretlen vándor gyanút keltett állandó kérdezősködése miatt. Jogi státusát tekintve Táncsics nem tartozott sem a szabad polgárok, sem a nemesek osztályához. A jobbágyok sorából való vándorló deák élete állandó anyagi gondokkal volt terhes amellet, hogy a hatóságok folytonos zaklatásainak volt kitéve. Minden léptét figyelték, és többször le is tartóztatták. Ezeket az önkényeskedéseket Táncsics haszonként könyvelte el, mert bizonyították az adott körülményekről szerzett tapasztalatait, melyeket később meg is írt.

Visszatérve Pestre, a francia felvilágosodás tanulmányozásába fogott, Rousseau műveit olvasta, és folytatta gimnáziumi tanulmányait. Franciául tanul, és külön foglalkozik filozófiával. Nyelvtanárával együtt magyar–német szótárt szerkeszt. Ekkor ismerkedik meg Vörösmartyval. Táncsics most anyagot gyűjt egy magyar–latin–német szótárhoz, melyet egyedül akar kiadni. Közben házitanítóskodik, és befejezi a gimnázium 8. osztályát. Erdély felé veszi útját, hogy magyar szavakat gyűjtsön, de újból letartóztatják, majd elengedik, mert átkutatott személyes holmija között nem találtak semmi gyanúsat. Rengeteg tapasztalattal tér vissza Pestre, és újból tanítói állást keres.

TÁNCICS ÓMORAVICÁN ÉS SZABADKÁN

Bács megye pénztárnoka Szalmássy Miksa, akinek földbirtoka Ómoravica határában volt, négy fia mellé 1831-ben házitanítónak fogadta Táncsics Mihályt. A házitanító komoly alpműveltséggel rendelkező családba került, ahol a négy tanítvány is igen törekvőnek bizonyult. Ekkor ért el Ómoravicára a kolerajárvány. Táncsicsnak szerencséje volt a szerencsétlenségben, mert Szalmássyné önfeláldozó ápolásának köszönhetően leküzdte a kórt, és folytatja tanítói munkáját. A Szalmássy fiúkat, akik rajongtak tanítójukért, alaposan felkészítette arra a vizsgára, melyet a ferencesek gimnáziumában Szabadkán kellett letenniük, mintegy hivatalossá téve tudásukat. A tanító úr elkíséri tanítványait Szabadkára, ahol a vizsgák nagyszerűen sikerültek. Felmerült azonban egy váratlan probléma. A ferencesek ugyanis nem voltak megelégedve a vizsgadíjjal, melyet a zsupori Szalmássy igen szűkre szabott. Táncsics is érezte az igazságtalanságot és a helyzet fonákságát. Nem is állta meg szó nélkül, és szólt is munkaadójának, hogy nem eljárás a minimális fizetség a ferences barátokkal szemben. Ezen végül is úgy összeszólalkoztak Szalmássyval, hogy a házitanítónak el kellett hagynia Ómoravicát.

A REBELLIS ÍRÓ

Visszatér Pestre, ahol Heckenast kiadja *Magyar és német beszélgetések* című könyvét. A nyelvtani gyakorlatokba ilyen zaklató szövegeket írt Táncsics: „A jobbágyok sokat szenvednek, az állatnál is rosszabb a sorsuk, pedig az urak minden gazdagságukat nekik köszönhetik.” Ezek után bármit is írt, minden mondata vagy a földesurakat, vagy a papságot, vagy az osztrák elnyomást vette célba. Ezért is jegyezte meg nevét minden fontos hivatal. Könyvét betiltják.

Közben a Rudnyánszky családnál nevelősködik, ahol a bárói család hihetetlen pazarlását tapasztalja. Ekkor születik a *Pazardi* című könyve, melyet a cenzor visszautasít. Jósika Miklós pártfogói ajánlására Táncsics a Telekiek koltói kastélyába kerül, ahol az ifjú gróf Teleki Sándort, Petőfi későbbi barátját tanítja. Ebben a kastélyban töltik 1847 szeptemberében Petőfiék mézeshetüket. Teleki Sándor jellemének formálásában nagy szerepe volt a házitanítónak, olyannyira, hogy az ifjú gróf 1848-ban a szabadságharc oldalára állt, és Bem seregének intendánsa lett.

Táncsics most a *Pazardi* második kötetén dolgozik, amely még erősebb az elsőnél. A cenzor visszavonja a nyomtatáshoz szükséges engedélyt, befolyásos személyek pedig figyelmeztetik Telekiéket, hogy veszélyes elveket valló házitanítójuk van. Táncsics megtudva ezt, önként távozik Koltóról, és visszatér Pestre. A balszerencse állandóan kíséri. Egyetlen szerencséje Seidl Terézszel kötött házassága volt, mert az asszony egész életén át igazi házastársa volt.

A pozsonyi országgyűlés 1840-ben olyan döntést hoz, mely szerint a latin helyett a magyar lesz a hivatalos nyelv. Rohamosan megnőtt ekkor a magyarul tanulni vágyók száma. Táncsicsnak egyszerre rengeteg tanítványa lett, meghíúsult azonban a szegedi nyomdász Grün János kérésére megírt *Iparosok naptárának* kiadása az 1844-es évre. A cenzor megint álljt parancsolt. Közben tönkrementek kéziratái és a magyar–latin–német szótár több ezer oldalas anyaga is. Megírja *Sajtószabadságról nézetek egy rabnak*² című ismert művét, melyet Lipcsébe csempészett ki. A nyomtatás helyét Párizsban tüntették fel, természetesen kihagyva a mű szerzőjének nevét. Táncsics Mihály e könyvében a jogtipró hatalmat az útonállóknál is bűnösebbnek minősíti, ami persze óriási kavarodást eredményezett. Hamar rájöttek a szerző nevére. Ő meg titkon Pozsonyba juttatott a műből az országgyűlési képviselőknek, akik kézzel kézre adták a nagy port kavará illegálisan kinyomtatott munkát. Ezúttal a rendőrség nem lépett közbe. Ezután kapcsolatba lép Kossuth Lajossal és Batthyánnyal, akiknek *Hunnia függetlensége* című kéziratát viszi, segítséget kérve annak kiadásához. Ismét csalódás éri. Deák Ferenc sem segíti, hanem óvatosságra inti. Ezután Bécsbe, majd Prágába utazik. Drezda, Lipcse, Halle, Berlin és Hamburg a további állomások. Végül Hamburgban sikerül a *Józan ész* című

kéziratát nyomda alá helyeznie. A kiadás helyének Londont tüntetik fel. Útja most Brémába vezet, ahol az Amerikába kivándorlók sanyarú sorsa dermesztően hat rá. Hollandián keresztül Párizsba utazik, majd Angliába is eljut. Mindenütt a munkások életét tanulmányozza. Londonban éri a hír, hogy kisebbik leánya vörhenyben meghalt, fia és nagyobbik leánya és felesége is beteg. 1846 októberében ért haza. Közben fia is meghalt. Nem is tud már örülni a Lipcséből végre megérkező *Népkönyvnek* és a *Hunnia függetlenségének*. A rendőrség résen áll. Kossuth figyelmezteti, hogy letartóztatására parancsot adtak ki, meneküljön.

HORVÁTORSZÁGI BUJDOSÁSA

Gróf Batthyány Kázmér a horvátországi Brod melletti birtokát ajánlja fel rejtekhelyül. Itt írja *Nép szava – Isten szava* című politikai tanulmányát, szót emelve a robot és a dézsma ellen. Károlyvárosban (Karlovac) szeretné kiadni, de a nyomdász nem vállalja. A kéziratot ezért Pestre csempészi. Ismét elutazik Fiumébe, és pihenten ér vissza Brodba. Itt fogadja nagyobbik lányának halálhíre. Gyászában egy halvány remény élte, hogy állítólag hazamehet, nem fogják perbe. A hír alaptalannak bizonyul, letartóztatják, vasra verve Zágrábba hurcolják. Innen zárt, befűgönyözött hintón Budára, a József-laktanyába viszik.

A RAB ÉS A FORRADALOM

Magánzárkában sínylődik, hetekig feléje sem néznek. Végül vád alá helyezik; az államrend felforgató szándékával, a fennálló jogrend tagadásával, Ausztria rágalmozásával, az erkölcs és a vallás becsmérlésével, az úri osztály elleni izgatással vádolják, és büntetésként tízévi sáncmunkát emlegetnek. Ekkor már 1848 februárjában vagyunk. Párizsban kitört a forradalom. Ezt Táncsics a börtönben tudta meg. Közben beköszöntött március 15-e. Este volt már, amikor Táncsics cellájába belépett a börtönfelügyelő és beszámolt arról, hogy Pesten és Budán forradalom van, a pesti városházán üléselő forradalmi bizottságnak átadta a hatalmat, Petőfi és társai fellázították a népet, a tömeg elindult kiszabadítására.

A kiszabadított fogoly és családja kilátástalan anyagi helyzetbe került. Megsegítésükre országos gyűjtést szerveztek. Petőfi személyesen vitt el nyolcvan forintot írótársának. A közadományt azonban Táncsics nem személyes célokra fordítja.

A MUNKÁSOK UJSÁGA

Tizenhét nap telik el kiszabadulása után, és máris napvilágot lát 1848. április 2-án a *Munkások Ujsága*. A hetilap fejlécében számról számra a következő mottó olvasható: „A kormány az országért van, tehát fölötte a nemzet mindenkor intézkedhetik.” Táncsics, a szerkesztő, szükségét érzi annak, hogy „a kevésbé tanult sokaságnak” megmagyarázza, hogy mi is történik voltaképpen. Ismertetni kellett a jobbágytörvényt és főleg azt, ami belőle hiányzott. Az első szám vezércikkében többek között ezt mondja: „. . . ujságom arra szolgál kiváltképp, hogy benne a' fölött tanakodjunk: mit és hogyan kelljen ezután tenni, hogy a' most kivívott szabadságunkat nemcsak megtarthassuk, hanem miként boldogulhassunk”.

A negyvennyolcas parasztság nehezen hitte el, hogy az a földesúr, aki eddig sanyargatta, most egyszerre fölszabadítója lett. A „pöregatyások” bizalmatlansága – ahogyan Táncsics mondta – a „kutyabőrösdi” iránt, szinte áthidalhatatlan volt. A *Munkások Ujsága* célja, hogy közérthetően tájékoztasson. Háromezer példányban jelent meg, és Táncsics Pesten a vásárra érkező parasztoknak ingyen osztogatta. „Azóta sem volt a magyar népnek hasonló újságja” – írja a lapról Bölöni György *Hallja kend Táncsics* című könyvében. A *Munkások Ujsága* közli az olvasók leveleit is. Panaszokkal teli levelek, bizalommal feltett kérdések özönlöttek a szerkesztőségbe. Bölöni ezekről a levelekről így vélekedik: „Ízes magyar beszédük néha versenyez egy Petőfi-verssel, és népi pátoszuk magasabba száll Kossuth Lajos perzselő szónoklatainál.” Táncsics *Forradalom* című vezércikkében, az újság első számában többek között ezt írja: „Jól figyelmezzenek kendtek e' néhány szóra: nincs többé úr és paraszt, nincs robot, nem botozzák többé az embert; mindnyájan egyenlő jogú polgárok, testvérek vagyunk.” A bevezető írás után következik *A 12 pont* című, melyben részletesen elmagyarázza az országgyűlésnek benyújtott követeléseket és azok értelmét. A cikk végén leszögezi: „Ez értelme a' 12 pontnak. A' ki másképp magyarázza, ne higyenek kendtek neki; az el akarja kendteket ámítani; az rosszat akar a' hazának!” *Állodalom* című írásában arra figyelmeztet, hogy csak az képes hasznára válni országának, aki azt ismeri, de nemcsak saját államát kell ismernie, hanem a szomszéd államokat is. Föl is sorolja Hollandia, Portugália, Nagy-Britannia, Dánia, Belgium, Svájc, Ausztria, Olaszország és Görögország statisztikai adatait, kiterjedését, lakosainak számát, és hogy az országnak van-e királya vagy nincs. Svájcon kívül mindenütt király áll az ország élén. Ez az ország áll érdeklődésének középpontjában. Az ottani helyzetet így ismerteti: „Helvéczia: Nagysága: 720 □-ü mérföld. Népeségének száma: 2.362.200-ra tétetik. Királya nincs, hanem időnként elnököt választanak magoknak király helyett, ezen ország nem királyság hanem köz-

társaság, 's ha nincsenek vele megelégedve, leteszik 's mást választanak helyette. Kendtek közöl, magyar polgártársak sokan talán azt gondolják, hogy nem is állhat meg az az ország hacsak királya nincs, de gondolják meg kendtek, hogy nem attól függ valamely országnak boldogsága, hogy királya van-e, vagy elnöke, hanem attul függ, milyen törvényei vannak, jók e vagy rosszak?" Hogy milyenek voltak az akkori magyarországi törvények, hadd idézzük a jobbágyok úrbéri szolgáltatásáról intézkedő szabályzat (Urbarium)³ két részletét: „Ha a robotra hivatott paraszt röstségből, vagy más vétkes okból meg nem jelenik, tizenkét pálczával büntetessék.” (Nyolczadik Punctom XIV. paragrafus), vagy a XVI. paragrafus: „Az meghólt Jobbágyoknak özvegyi az Uladislau 7^{dik} Decretumának 21^{dik} Articulusnak rendeléséhez magokat alkalmazassák, az az ha máshoz férhez mennek is, az földes Uraknak Engedelmé nélkül az Házból elne mehessenek: külömben az Javai földes Uraiknak szabad rendelése alá vettetődnek.”⁴

A *Munkások Ujságának* következő írása azzal a témával foglalkozik, melynek alapján Bölöni pont a *Hallja kend Táncsics* címet adta tanulmányának. Táncsics cikkének a címe: *Czimezés*. „Mi falusi emberek (bár én most városban lakom, de az eke mellett nevelkedtem föl, s' minden tekintetben most is falusinak tartom magam) mióta élünk, azaz él a' nemzet kendnek szólítjuk egymást . . . a' kinek tetszik, ám használjon más megszólítást, ha neki a' kend gyöngéd fület sért; ha neki ez parasztos: de mi maradjunk e' derék törzsökös szavunk mellett, hiszen a' finyások ebből csinálták a' kegyelmed, kelmed, kegyed szavakat . . . ha kegyed, meg ön czimet mondanak irányomban, meg nem köszönöm nekik, mert akkor csak kaputomat tisztelik.” Táncsics ugyanabban az írásában a kivándorolt magyar munkások helyzetéről is ír; cikkét két folytatásban közli. Következik a *Hazafiak!* című röpiratszerű felhívás, melyben a „valódi munkásnak becsületéről” ír. Többek között az aktuális politikai helyzetről tájékoztat, majd az Erdéllyel való uniót szorgalmazza. Az első szám utolsó rovata *Külföld* cím alatt híreket közöl, majd az előfizetéssel kapcsolatos tudnivalókkal zárul. Az impresszumban ez áll: Felelős szerkesztő és kiadó Táncsics Mihál. Nyomatik az egyetemnél.

Nincs szándékunkban részletesebben ismertetni a rövid életű hetilap további tartalmát, csak néhány témát szeretnénk kiemelni az első hónap számaiból, melyeket a szabadkai Városi Könyvtár féltve őrzött kincseiként kezelnek: Függetlenség, egyenlőség, államadósság, közös teherviselés, szabadság és törvény, a pesti egyetem problémái, katonaság, nemzetőrség és robot, papi nőtlenség, követválasztás, törvényjavaslatok, szabad sajtó stb.

Lapozva az újság májusi számait, a politikai írások között egy versre bukkanunk. Dienes Lajos (1816–1874) ifjúsági író, a későbbi szabadságharcos verséről van szó, mely frissességével mintegy cezúrát alkot a politika és a vers

MUNKÁSOK UJSÁGA.

1. szám. *Budapest, április 2-kán. 1848.*

A' kormány az orszáért van, tehát fölötte a nemzet mindenkor intézhető.

MAGYARORSZÁG.

Nevem.

Ujságomnak ezen első számában mindenek előtt szükségesnek és kötelességemnek tartom arról az olvasókat felvilágosítani, mért módosítám Stancsics nevet Tánccsicsra?

Születésem helyén az egész község Tánccsicsnak hí. Ezért azonban nem módosítottam rajta, hanem mivel két nagyobb gyermekem, kivált pedig a' legidősebb, kinél csak a' hazát tudom jobban imádni, szinte így hit mindig: ennek emlékére meghagyom — úgy, miként ő engem nevezett.

Forradalom.

Atyámfiai, munkás testvéreim! Budapestén a' mult március hó 15-kén egy éjjel és egy nap olly nagy és nevezetes dolgok történtek, millyek azelőtt századok alatt nem történtek.

És mivel sokan lehetnek közülünk olyanok, kik a' távolbbi vidékeken erről még semmit sem hallottak, vagy talán rosszul hallottak: néhány sorban röviden előadom, mi okozta e' forradalmat, vagy zendülést; miként és mért történt?

Ezt ugyan külön már részint megjelent, részint még későbbben megjelenendő könyvecskékből terjedelmesen olvashatjuk majd, én tehát csak igen röviden érintem: hanem ez ujságom arra szolgál kiváltkép, hogy benne a' fölött tanakodjunk: mit és hogyan kelljen ezután tenni, hogy a' most kivívott szabadságunkat nemcsak megtarthassuk, hanem annak következtében miként boldogulhassunk.

után következő pedagógiai tárgyú újságcikk között. Dienes *Arany kalitka* című allegorikus költeményéről van szó, melynek témája örök téma, a rab madár.

A számos vidéki tudósítás között az első negyedévben több vajdasági is van. Az egyik *Bácskából* cím alatt már a csapatok mozgásáról tudósít (13. szám), a másik *Újvidékről* (9. szám), a harmadik *Ómoravicáról* (13. szám).

A *Munkások Újságának* támadásai a kiváltságosok ellen, valamint a jobbágy-felszabadítás körüli huzavona rebellis hangon való leleplezése még Kossuthot is arra készítette, hogy csitítsa Táncsics vehemenciáját. Végül az újságot a hatóságok 1849 januárjában beszüntetik.

TÁNCSICS A FORRADALOM UTÁN. BUJDOSÁS, ISMÉTELT BÖRTÖN ÉS A VÉG

A császári csapatok 1849. január 5-én bevonultak Pestre. A kormány Debrecenbe menekül, Táncsics és családja is Debrecenbe megy, majd Szegedre. Világos után Táncsicsék városról városra bujdosnak. Távollétében Táncsicsot halálra ítélték, és jelképesen fel is akasztották. Felesége közben földalatti helyiségekben nyolc évig rejtgette. Táncsics szakadatlanul írt még ilyen körülmények között is. 1857-ben általános amnesztiát hirdetnek, őt azonban állandóan figyelték, a hatóság anyagilag akarta tönkretenni. Adóhátralékot követeltek tőle visszamenőleg, melyet nem tudott kifizetni. Most is Jókai segít rajta, és kifizeti adóját. A hatalom továbbra is azon dolgozik, hogy lehetetlenné tegye írói és szerkesztői tevékenységét. Minden sorát betiltották, ő azonban kitartóan vallja továbbra is elveit. Az egyetemistákat arra biztatja, hogy harcolják ki a magyar nyelvű oktatást, minden tantárgyra, kötelezően. Ez sikerült is az 1859/60-as tanévtől kezdve. A rosszabbodó politikai helyzet azonban Táncsicsot fegyveres felkelés szervezésére készíti. Szervezkedését a besúgók meghiúsítják, őt és társait 1860. március 15-én hajnalban, még mielőtt a nevezetes évfordulón tüntetni kezdtek volna, bilincsbe verik, és ugyanabba a budavári börtönbe zárják, ahonnan 1848. március 15-én kiszabadították. Szeptemberben hoznak csak ítéletet fölötte. Tizenöt évi szigorított börtönre ítélik a már hatvankét éves vádlottat. Jókai ismét pártfogásába veszi, és családjának pénzt küld. Táncsicsot ezentúl megviseli a börtön, látása rohamosan romlik. Szinte teljesen megvakul, de vakon is ír. Lánya, aki mindennap látogatja, fröszert és papírt visz be titkon a börtönbe, és viszi ki apja kézíratait. Az Írói Segédegylet havonta folyósít a rabnak egy bizonyos összeget, amivel valamelyest könnyít életén. Szabadulását a kiegyezés hozta meg. Lefoglalt könyvei közül a hatóságok visszaadták a *Világkrónikát*, a *Magyar krónikát* és a *Magyar nyelvtanítási könyvecskét*. Könyveivel és egy vakvezető társával bejárta az országot, árulta könyveit, és terjesztette a nemzeti kultúrát. Egy ideig Sorok-

sáron tanítószkodott, majd Orosházáról felkéri, hogy képviselje kerületüket az országgyűlésben. Megint aktívan kezd politizálni, és beindítja új lapját, az *Arany Trombitát*. A hetilap alcíme: Politikai, ipar- és gazdasági hetilap a munkás nagyközönség számára. Mint a *Munkások Ujsága*, ez a lap is rebellis eszméknek volt a szócsöve, és mint elődjét is, ezt is beszüntetik, a parlamentben pedig megbuktatják. Ezután Táncsics sikertelen nyelvészeti tanulmányokat írt a magyar nyelvről, melyeket a hozzáértők természetesen nem méltányoltak. Teljesen elszegényedik. Nyolcvankét évesen ötödik gyermekét temeti el. Legyenűlt szervezete nem bírja tovább a sorscsapásokat. 1884. június 28-án halt meg Pesten.

Táncsicsnak az uralkodó osztály érdekeivel szembeállító függetlenségi küzdelme, szociális változásokat követelő tevékenysége egyedülálló volt a maga korában. Talán csak Petőfi volt e téren nálánál nagyobb. Hiába hiúsították meg forradalmi törekvéseit, hiába tiltották be könyveit és politikai katekizmusnak számító népszerű újságait. Nemzetet nevelni a múlt század közepén, a forradalom előtt, majd negyvennyolc sorsdöntő eseményei közepette és a rá következő évtizedekben is, akkor, amikor Magyarországon a férfikort elért lakosság kétharmad részének nem volt választójoga, csak terheket viselt, amikor az ország négyezer községében nincs iskola, mérhetetlen elszántság, kitartás és áldozatvállalás árán volt csak lehetséges. Se zaklatás, se bujdosás, se börtön, se rablánc, se családi tragédiák, se súlyos anyagi gondok, de még szeme világának elvesztése sem tudták megállítani céljai elérésében. Mégis mindez kevés volt a gyökeres változásokhoz. Naivsága és főleg magára maradtottsága megátolta őt abban, hogy hatásosabb, nagytömegmozgató legyen.

Az évforduló jó alkalom arra, hogy kiemeljük Táncsics Mihály vajdasági vonatkozásait, és újraolvassuk műveit: *Magyar nyelvtudomány kérdések és feleletekben nagyobb tanulók számára*. Pest, 1840; *Sajtószabadságról nézeti egy rabnak*. Párizs, 1844; *Népkönyv*. A' fenséges nádorispány félszázadig viselt hivatalának emlékére. Lipcse, 1846; *Hunnia függetlensége*. Jena, 1847; *Nép szava – Isten szava*. Budapest, 1848; *Népkönyv*. Budapest, 1848. Mindezeket pedig a szabadkai Városi Könyvtár különgyűjteményében vehetjük kézbe.

JEGYZETEK

- ¹ Gerencsér Miklós: *Így élt Táncsics Mihály*. Bp, 1975
- ² Ez a ritka könyv megtalálható a szabadkai Városi Könyvtár különgyűjteményében
- ³ Magyarországon Mária Terézia 1767-ben rendelettel szabályozta az úrbéri viszonyokat, mely 1848-ig volt hatályban
- ⁴ A szabadkai Városi Könyvtár országgyűlési naplókat tartalmazó gyűjteményéből, korabeli helyesírás szerint átvirva